

Fotografia NORM en montanha

Fotografia en montanha o fotografia de montanha? La lhi a una bela diferèncià, perquè se fotografia de montanha ressòna mai que tot de paisatges grandios, combas e combalieras, crests e glacièrs que sal moment te pareisson salvatges. L'expression fotografia en montanha nos ramena a una activitat pus complicada, que se pòl prener en maniras diferentas e decò pus de mal far. Per far de fotos en montanha, a la fin, la chal far front e se desbrolhar en ben de situacions ente la represa e la fotografia se fermon pas a reprenher lo paisatge natural e pro, mas s'elajarjon da l'arquitectura a l'ambient uman, dal retrat al pichòt quadre naturalistic. Mas derant de tot fasem plaça polida d'un prejudici ben eslarjat, e pas mas-que entre lhi principiants. Generalament lhi fotògrafs (decò lhi profesionistas, ben de bòts) son obsessiòns dal l'idea de gavar da l'encadradura tot aquò que revela la presença de l'òme e de son trabalh, a la recercha d'una *wilderness* que - de fachent - aquò de nosautres al es pus un suemi romantic e fòra tem, pustòt que qualqueren de real. La presença d'un cable electric o d'un pal del telefon fai estrilh, per nòstra idea de *montanha*, sensa pensar que bela un element tecnologic pòl

èsser una componenta utila a la composicion. Aquel que vòl fotografar las Alps sai ben que, bela decò en territòris que *pareisson* salvatges, la presença umana (vieilha de miliers d'ans) l'es tojorn a l'entorn de nos: lo muralhet a sec, lo bòsc o lo pasturatge an ren de *natural*; fins sus la bòina di glacièrs, de bòts encara pus luenhs, la vita de l'òme a laissat sa marca. Aùra, franc entrant en rapòrt abo aquesta vita e aqueste trabalh, fasem un pas bòn a chambiar de chanfrins de la diamenja (que monton chappuci per anar gachar de imatges d'un *eden* salvatge perdut) en vers fotògrafs de son ambient. Recordem mai que la cultura de l'òme es facha decò ben de costumes, de minjar e beure: conoisser un territòri vòl dir saber anar ental profund de tot aquò, en çò que, a nosautres tecnologicizats, pareis pustòt coma de folclor, mas es una componenta des raitz del viuere civil e de l'apartenença a una comunitat per aquel que viu la vita vera e pas la virtuala. A la fin, conoisser un territòri vòl dir lo viuere, lo tastar, lo niflar, lo sentir dedins l'ama (lo *genius loci* de latins), abo una disposicion d'espìrit ben diferenta d'aquela que boja lo fotògraf-torista, que sovent cala de la veitura, enquadra e fai la foto sensa lo

pus pichòt sagrin de saber lo nom del crest o del vilatge que ven de fixar abo son aparelh.

Cò que vai chambiant

Après lhi darrièrs ans del seclè passat, la fotografia a vivut una revolucion pa da mens d'aquela que a decretat la fin del dagueròtip (una soleta còpia) e la naissença del positiu/negatiu que permetia de tirar mai d'exemplars da la mesma matritz. Mas, si eilai la novetat tochava pus que tot la quimica de l'emulsion e lo procèd del desvolopament, al jorn d'encuei chama en bal lhi elements basics de coma *fermar e formar* l'imatge, que parlon jamai lo lengatge de la *fisica*, pas pus que de la *quimica*. Diferenças? La'n lhi a pro, de tuchi lhi caires, enchamiant dal moment de la represa. Trabaillar seriòsament en digital vòl dir -derant de tot- se reprenher tot çò que lo film (la pelucula, si voletz) a color nos avia fach eissubliar: la possibilitat de sonhar pas a pas totas las fasas de la formacion de l'imatge, dal project a la premsa. Al contrari d'aquel que s'enchamina, que tira de fotos via l'una l'àutra sensa far cas ni a composicion, ni a exposicion o enquadradura (al ditz: "lhi arranjo après abo Photoshop e gavo las afrosas"), lo fotògraf vist que conois son trabalh sai que l'imatge nais quora se tocha lo boton, o bela avant, quora se fan lhi conts si val la pena de fixar aquò que veicem en una foto. Aicò chama en bal la capacitat de preveire e projectar lo destin de la foto e coma revirar sul papier l'imatge mental que nos aviem fach del subject. La sarè aquesta facultat projectuala a dir la darriera paraula sus lo gaubi, la manièra e lo metre que nos chal aver ben clar al moment de tochar lo boton.

Après lo clic

La fotografia digitala nos buta derant una constatacion que pareis clara coma l'aiga, mas totun, bela encuei, mal avalaa pas mas-que dai fotògrafs, mas decò da ben de critics, l'es a dir que la fotografia l'es pas una *reproduccion* de la realitat, mas una *sia traducion*, lo mesmo que dir una *interpretacion* del "real" colaa a travers nòstra sensibilitat e vision del mond (ente una soleta paraula: *l'estil*). Coma arruba per la foto de *fine art*, lo moment que prenes en man aquela qu'es pas enca' una imatge a una importança pas mens que la represa.

Cò que per lo cinema es lo montatge (lo mostra Eizenstein) per la fotografia digitala es la pòst-production, un fach que las vieilhas diapositivas a color nos avion fach eissubliar. Lo jus del trabalh de "pòst-production" l'es de sotlinhar çò que nos avia possat a tochar lo boton: trabaillar sus l'imatge vòl ren dir ajontar d'efectes estravirats o de colors dròles, mas pustòt marcar lhi elements fòrts que serèn nòstre messatge pus clar. L'avantage del digital es que lo sensor remarca totas las informacions, decò aquelas que lo *display* de la *reflex* o lo video de l'ordinator fan pas veire. Dins lo *raw files* (1) la lhi a totas las valors de luz àuta, ombra e metz-ton per chascun di canals RGB (2), parell al fotògraf la chalerè adobrar tuchi lhi aises per valoriz çò que a *vist* (e pas mas-que abo lhi uelhs) al moment del *clic*. La sarè possible parell donar a quel gèra l'òbra qualcairen mai d'un paisatge, de una arquitectura o d'una bestia salvatja, mas bela decò totas las sensacions, las emociòns e la compassion (en sens eumologic de *sentir ensemble*) que la montanha es bònna a nos desrevelhar dedins. Mec parell la fotografia en montanha deven una passion que chapa dins lo còr, bònna a jonher lo ben per la natura e la libertat di quatre vents abo lo bon gust e la mestria tècnica del chassaor de imatges del jorn d'encuei.

Miquel Vacciano
(trad. Jusep Gorja)

- (1) *raw file*: en anglès, *file* cru, *grezzo*; aici: pas enca' elaborat
(2) RGB: *Red, green, blue* en anglès. Las tres letras mostron la representacion di colors coma dins lhi ordinators, entre un espaci tridimensional ente la quantitat del ros es representaa sus l'as de las X, del vert sus l'as de las Y, del blòu sus las Z.

La Chanal, val Varacho, 1973 (foto de Michele Pellegrino dal libre "Sguardi")